Almindelig Stemmeret

Taler
Jakob Sverdrup

Foruden det unionielle Spørgsmaal staar der iaar endnu en Sag af allerstørste Betydning paa Valgprogrammet. Det radikale Venstre kræver, at der nu skal indføres almindelig Stemmeret i Stat og Kommune. Dette Spørgsmaal er iaar trængt frem i første Række. Landsvenstremødet har selv stillet det lige med Udenrigsministerspørgsmaalet. Mødet har givet det Rang og Vægt ved Siden af dette. Vælgerne skal til Høsten afgjøre, om vi skal lægge Ledelsen i Stat og i Kommune i den almindelige Stemmerets Hænder.

Indførelsen af almindelig Stemmeret stod ogsaa i 1891 paa det rene Venstres Program. Men det traadte da i Skygge for Undenrigsministersagen. Anderledes nu; nu staar det i Forgrunden paa Valgprogrammet. Og det staar der nu i en endnu skarpere Form end i 1891. Den gang hed det, at det vilde være en politisk Daarskab at indføre almindelig kommunal Stemmeret før den statsborgerlige. Nu derimod heder det: Kan vi ikke faa Flertal for Indførelsen af almindelig statsborgerlig Stemmeret - dertil kræves der som bekjendt 2/3 af Storthingets Medlemmer - nu vel, saa indfører vi almindelig kommunal Stemmeret, saafremt vi ved Valgene bare faar simpelt Flertal. Dertil kræves der alene at Partiet kommer tilbage til Storthinget med 58 Mand. At man ved Siden heraf anbefaler Indførelsen af Forholdstalsvalg har lidet at betyde. Dels ligger der i denne Reform kun liden Betryggelse, dels har Partiet - vel at mærke - kun anbefalet Indførelsen af Forholdstalsvalg; det har ikke stillet denne Reform som en Betingelse for Indførelsen af almindelig kommunal Stemmeret. Det vil indføre almindelig Stemmeret i Kommunen ogsaa uden Forholdstalsvalg. Det vil, kort sagt, baade i Stat og Kommune indføre almindelig Stemmeret uden nogensomhelst Garantier, der kan sikre mod Misbrug.

Til at stille et slig Valgprogram er det radikale Parti blevet bevæget baade ved sin egen Opfatning og ved de Indrømmelser, det har troet at maatte vise Socialisterne. Disse roser sig da ogsaa af, at det i Virkeligheden er dem, der har

tvunget de Radikale til at sætte almindelig Stemmeret paa sit Program.

Socialisterne tilhører som bekjendt ikke nogen af vore politiske Partier, de tilhører den europæiske Arbeiderorganisation, der tilsigter en fuldstændig Omstøbning af de nuværende Samfundsforhold. De ønsker at afskaffe alt hvad der heder personlig Eiendomsret: Eiendomsret til Jord, til Kapital, til Produktionsmidler. Staten, Samfundet skal være den eneste Kapitalist, den eneste Eiendomsbesidder. For at naa dette Maal, kræver Socialisterne saa stærkt, som de formaar, Indførelsen af almindelig Stemmeret. Dette Krav har de stillet andetsteds i Verden, og dette Krav stille de nu hos os. Den almindelige Stemmeret er det Middel, hvormed de haaber at faa gjennemført sine Planer. De lægger da heller ikke Skjul paa de Forventninger, de knytter til denne Reform. "Naar almindelig Stemmeret er indført", siger de, "da er vi Herrer i Landet", - "da kan vi snart sagt faa, hvad vi vil."

Med dette Parti er det altsaa, at de Radikale er blevne enige om at sætte almindelig Stemmeret paa Valgprogrammet. Det kan ikke undre nogen, at "Socialdemokraten" efter denne Overenskomst jublende udbryder: "Idag er Seiren vor." Vistnok synes det, som om der senere er kommet en Kurre paa Traaden mellem Vennerne: Det radikale Venstre har ikke Lyst til at indrømme Socialisterne nogen Plads paa Storthingsbænken, men i det faglige Valgprogram, der staar de fremdeles Side om Side: almindelig Stemmeret i Stat og Kommune det er, hvad de Radikale og Socialister nu forlanger indført i Norge. Seirer de ved Valgene, da vil de gjennemføre dette Program.

Vælgerne bør have sit Blikk skarpt paa denne Sag; den fortjener den høieste Opmærksomhed. Vi staar her overfor et Krav af den mest vidtrækkende Betydning; Indførelsen af almidelig Stemmeret er en saa stor Forandring i vort Samfundsliv, at vi siden 1814 ikke ved at nævne noget Sidestykke dertil.

For vor indre Udvikling har den en langt større Betydning end baade Udenrigsministerspørgsmaalet og Konsulatsagen.

Forslagene om almindelig Stemmeret foreligger i forskjellige Former. Nogle vil, at alle Mænd over 25 Aar, der ikke er fattigunderstøttede, skal have Stemmeret, andre tager ogsaa Kvinderne med, atter andre vil, at Aldersgrænsen skal flyttes ned til det 21de Aar, saa alle Mænd og Kvinder over 21 Aar faar Stemmeret. Selv efter det mest indskrænkede af disse Forslag vil de Stemmeretskvalificeredes

Antal mere end fordobles; flere steds vil det tredobles. Efter det mest vidtgaaende Forslag vil Antallet af Stemmeretskvalificerede nærme sig en Million medens det for Tiden er omkring 200 000.

En saadan Forandring vil fuldstændig forrykke det Grundlag, hvorpaa vore statsborgerlige og vore kommunale Ordninger er bygget. Det vil blive en Omstøbning af selve Fundamentet for vor Statsforfatning. Den almindelige Stemmeret vil lægge Magten over paa nye Hænder; de nye Stemmeberettigede vil kunne sætte de gamle udenfor baade i Stat og Kommune. Vi de norske Vælgere gaa med paa en saadan Omvæltning?

Hidtil har Hovedvægten i vort Folkestyre ligget hos Gaardbrugerne paa Landet og de Næringsdrivende i Byerne, dog saa, at efter den sidste Stemmeretsudvidelse ingen helt selvhjulpen Mand, han tilhøre hvad Klasse i Folket han vil, er udelukket. Det er en sund Tanke, som ligger til Grund for denne Ordning: de, der fastest er knyttede til Landet, de, der stærkest er interesserede i en rolig og jævn Udvikling, de skal ogsaa have den største Indflydelse i det offentlige Liv. Saadan tænkte vore Fædre, da de gav Grundloven, og vi gjør vel i at følge deres Spor.

For den norske Gaardbrugerstand vilde Indførelsen af almindelig Stemmeret være af ligefrem skjæbnesvanger Betydning, de vilde ved at gaa med paa den underskrive sin egen Afsættelsesdom. Det kunde nok da komme til at gaa, som det har været sagt, at inden kort Tid vilde ikke en eneste Gaardbruger være tilbage i Norges Storthing. Det vilde ikke mangle paa Ledere, der samlede de nye Stemmeberettigede til kamp mod de gamle, og de sidste vilde ligge under. Den norske Gaardbrugerstands Kaar er for Tiden ikke lette; Gaarbrugerne arbeider under trykkende og vanskelige Forhold; men skulde de ved Hjælp af den almindelige Stemmeret ogsaa blive sat udenfor det offentlige Liv, skulde de tabe den ærefulde, den betydningsfulde Plads, som vor Forfatning har givet dem, da vilde deres Stilling blive ligefrem fortvivlet. Det har været vort Folks Lykke og Styrke, at det har eiet en fri, stærk, indflydelsesrig Bondestand; det vilde være en Ulykke af uberegnelige Følger, om dette Forhold skulde forandres. Men forandret vil det blive, dersom vi nu gaar til Indførelse af almindelig Stemmeret. De norske Gaardbrugere kunde ikke tilføie sig selv og sit Land en større Skade end ved at støtte det radikale Parti i Arbeidet for denne Sag. Erindres maa det ogsaa, at er først den almindelige Stemmeret indført, saa lader den sig ikke afskaffe igjen. De Klasser af Folket, som nu har den ledende Stilling i det

politiske Liv, vil da for bestandig blive et Mindretal. I det hele er Indførelsen av almindelig Stemmeret uden Spor af Garantier, der kan sikre mod Misbrug, et Sprang ud i Mørket, et politisk Æventyr. Det var denne Betragtning, som bragte Johan Sverdrup til at udtale: "med almindelig Stemmeret kan der ikke regjeres i dette Land."

Aller skarpest træder den almindelige Stemmerets Forkastelighed frem, naar Talen er om at indføre den i Kommunen. Som før nævnt vil de Radikale nu have almindelig kommunal Stemmeret, selv om de ikke bliver talrige nok til at gjennemføre almindelig statsborgerlig. Dette Punkt paa deres Program har, og det med Rette, vakt den største Opsigt. Det viser klarere end noget, hvor vidtgaaende det radikale Partis Politik er, og hvor langt den fjerner sig fra det sindige Fremskridts Vei, fra det gamle Venstres Vei.

Kommunerne er væsentlig smaa økonomiske Samfund. De samler sig nærmest om økonomiske Anliggender, Anlæg af Veie og Gader, Opførelse af Kirker og Skolehuse, Lønning af Lærere og kommunale Tjenestemænd, Fattigudgifter o.s.v. Til Bestridelse af disse Udgifter skatlægger Kommunen sine Medlemmer efter deres Skatteevne. Det naturlige er da, at de, der betaler disse Skatter og altsaa skaffer Pengene tilveie, ogsaa er de, der bestemmer, hvordan Pengene skal anvendes, det vil sige: leder Kommunens Anliggender. Træffende udtalte Statsraad Qvam i 1886 følgende om denne Sag: "Det vilde ikke være rimelig, at almindelig Stemmeret skulde gjælde paa det kommunale Omraade. Den kommunale Stemmeret bør være bygget paa Skatlæggelse. [Udhævet her]. De kommunale Anliggender forudsætter som rent økonomiske, at de, som aktivt skal deltage i dem, bør være i Besiddelse af økonomisk Selvstændighed, og at de - og det i en ikke saa liden Grad - bør deltage i de kommunale Ydelser."

Man kræver almindelig Stemmeret i Retfærdighedens Navn. Men er det retfærdigt, at de, der ikke bærer Byrderne, de, der lidet eller intet bidrager til Samfundets Udgifter, skal raade over dem, som betaler Udgifterne og bærer Byrderne? Er ikke dette netop det modsatte af Retfærdighed? Retfærdighed tilsiger, at de, der bærer Kommunens Byrde, ogsaa er de, der har Ledelsen paa det kommunale Omraade.

Dette erkjendes ogsaa af varme Forkjæmpere for Folkefrihedens Sag. En af de mest frisindede Tænkere, Verden kjender, den berømte engelske Forfatter John Stuart Mill siger herom: "De, som intet betaler, har, naar de raader over andre

Folks Penge, enhver Grund til at være ødsle og ingen til at være sparsommelige. Saavidt Pengebevilgning angaar, er Stemmeret for dem, der ingen Skat betaler, en Krænkelse af en fri Forfatnings Grundprinciper. Det vi sige intet mindre end Ret for dem til at stikke sine Hænder i andre Folks Lommer til Bestridelse af Udgifter, som de finder det passende at kalde offentlige."

Indfører vi almindelig kommunal Stemmeret, da gaar vi videre end i de fleste andre Lande. Der har man enten ikke vovet at indføre den paa det kommunale Omraade, eller hvor man har indført den, der har man i Lovgivningen fastsat ganske andre Skranker for dens Misbrug end hos os.

Intetsteds vilde vore Gaardbrugere snarere og mere ødelæggende faa føle den almindelige Stemmerets Følger end netop paa det kommunale Omraade. I vore Landkommuner har den jorddyrkende Klasse havt Hovedindflydelsen i Ledelsen af de kommunale Anliggender, og det tør visselig siges, at de norske Gaardbrugere med Ære har løst den Opgave, som saaledes er lagt i deres Hænder. De bærer da ogsaa tyngden af Herredernes Skatter, omkring 86 Procent af disse. Hvad er da rimeligere, end at den væsentlige Indflydelse i Herredsstyrerne bliver liggende i deres Hænder? Ved indførelsen af almindelig kommunal Stemmeret vil med én Gang dette Forhold forrykkes: de norske Gaardbrugere vil blive et Mindretal i Kommunerne, og deres Indflydelse vil snart være en Saga blot. Vil vor Gaardbrugerstand virkelig række Haanden til en saadan Omvæltning? vil de selv undergrave den Stilling i det offentlige Liv, som Lovgivningen nu har anvist dem? Vi kan ikke tro det.

I Byerne vil Indførelsen av almindelig kommunal Stemmeret maaske virke endnu mere forstyrrende end i Landkommunerne. Den vil der de fleste Steder betegne en fuldstændig Forrykkelse af de nu bestaaende Forhold.

Det er særlig i Arbeidernes Navn, at der nu kræves almindelig Stemmeret. Men mon ikke alle Klasser i vort Land - ogsaa Arbeiderne - er bedst tjent med en rolig, sikker og jævn Udvikling af vore Samfundsforhold? Voldsomme Skridt, radikale, hovedkulds Forandringer, hvorved Folkestyret pludselig omskabes i selve sin Grund, er ikke til Gavn for nogen Klasse af Folket; den Rystelse af Samfundet, som derved voldes, vil føles som en Ulykke af alle dem, der i det jævne Fremskridt ser den bedste Borgen for et sundt Folkestyre; den er kun til Fordel for dem, der ønsker at fiske i rørte Vande.

Vore Lovgivere har forøvrigt været fuldt opmærksomme paa, at Stemmeretten ikke bør lægges udelukkende i enkelte Klassers Hænder. De har villet, at ingen heltud selvhjulpen Mand skulde være udelukket fra Stemmeret. I denne Retning peger den sidste Stemmeretsudvidelse, den tilsigter at aabne Adgang for Mænd af alle Klasser - ogsaa for Arbeiderne - til at vinde Stemmeret, naar de er i Besiddelse af en vis økonomisk Uafhængighed og skatlagte efter en vis Indtægt. Der kan selvfølgelig strides om, hvorvidt man her har truffet den rette Grændse; men Hensigten er klar: den er at kalde til Deltagelse i det offentlige Liv alle heltud selvhjulpne og uafhængige Mænd.

Dette er et rigtigt Princip, og i denne Retning bør Udviklingen gaa. Efterhvert som Arbeidernes Kaar forbedres - og for dette Maal bør der arbeides - vil stedse flere dygtige og selvhjulpne Arbeidere rykke ind i de Stemmeberettigedes Rækker.

Naar Stemmeretten skal udvides, da bør det ske forsigtig og skridtvis, alt eftersom Erfaringen godtgjør Nødvendigheden deraf. Saadan har man gaaet frem i andre Lande, som f. Eks. i England, og man har befundet sig vel derved. Saadan har man ogsaa hidtil gaaet frem hos os. Skridtvis og forsigtig har man udvidet Stemmeretten. Man har været varsom med at foretage Forandringer i vor Statsforfatnings fundamentale Bestemmelser. Man har ikke villet, at de nye Stemmeberettigede skulde kunne overvælde de gamle og sætte dem udenfor; man har søgt paa det Grundlag, som vore Fædre har fastsat i Eidsvoldsforfatningen, at imødekomme de Krav, som Udviklingen har medført, og hvis Nødvendighed Erfaringen har godtgjort. Dette er det gamle Venstres Politik; og mon det ikke er en sund og rigtig Politik? Men denne Politik er forladt af de nye, det radikale Venstre.

Alle sindige Vælgere vil afvise Forsøget paa gjennem Indførelse af almindelig Stemmeret i Stat og Kommune at forvandle de nuværende Stemmeberettigede til et MIndretal og flytte Styret over i nye Hænder. De vil ogsaa paa dette Omraade reise en bestemt og kraftig Modstand mod de Radikales Politik. De vil ogsaa her stille sig paa det jævne og sikre Fremskridts Grund.

Kilde
Jacob Sverdrup: Den politiske Situation. Foredrag. Kristiania 1894

Emneoversigt
Stemmerett

URI
https://www.virksommeord.no/tale/almindelig-stemmeret